

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ה.)

1 |
בס"ד | גיליון 5
פרשת ויצא
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפורים מגדולי ישראל

אם את רוצה שהקב"ה יעשה עבורך דבר שלא נגזר לך, גם את צריכה לעשות מעשה שאת לא חייבת

"סיפר מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: אשה אשר מתעסקת בילדים חולים אוניקולוגים, הקימה עמותה ואוספת עבורם כסף כדי להקל עליהם את ההתמודדות במחלה הקשה במדת האפשר, היא מארגנת עבורם ימי חופשה ומקיימת עבורם פעילויות שונות אשר עולות הון רב, ולשם כך דרוש ממון רב אשר אותם היא אוספת תוך קושי רב, והיא מקדישה עבור זה מאמצים רבים. כשבקשה תרומה מראובן שאל אותה איך הגעת לזה, כלומר מה ראית להכניס את עצמך לקושי זה, ולהקדיש מאמצים רבים כל כך עבור מצוה חשובה זו. ענתה לו האשה לאחר נישואי עברו כמה שנים, ולא זכיתי לפרי בטן, עליתי לביתו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל וספרתי לו על המצב ובקשתי ממנו ברכה שגם אני אזכה להיות אמה בישראל. מרן הגרש"ז ענה לה, "אם לא זכית לפרי בטן זה סימן שלא נגזר עליך, ולמה את רוצה דבר שלא נגזר עליך, וזה סימן שלא מגיע לך".

מו"ר שליט"א עצר כאן את הסיפור, ואמר שהוא נפגש ושמע הרבה ממרן הגרש"ז, אך נוסח כזה מעולם לא שמע ממנו, אך כנראה שבשביל ההמשך, כדי לומר את דבריו שהתקבלו, היה צריך קצת לדבר בחריפות. וכך המשיך מרן הגרש"ז ואמר לה, אם את רוצה שהקב"ה יעשה עבורך דבר שלא נגזר לך, גם את צריכה לעשות מעשה שאת לא חייבת, אלא בהתנדבות, ואם הקב"ה יראה שאת מתאמצת גם הקב"ה ישנה עבורך מה שלא נגזר עליך, ויתן לך בעזרת השם פרי הבטן. בדקתי וחפשתי איזה דבר אני יכולה ביותר להועיל, עד שראיתי שלילדים חולים אלו יש חוסר בפעילויות שאני מבצעת היום עבורן, וכך התחלתי בפעילות. מיד כשפתחתי את הארגון נפקדתי, וכעבור תשעה חדשים נולד לי בן זכר, וכך המשכתי בפעילות, כעבור שנתיים הגברתי את הפעילות ומיד לאחר מכן זכיתי בחסדי שמים בעוד בן זכר, כעבור שנתיים נוספים הגברתי עוד יותר את הפעילות, והנס קרה בשלישית, וזכיתי לבן שלישי. כך סיפרה האשה לראובן.

ראובן שגם הוא לא זכה לפרי בטן שמע את הסיפור והפנימו, ומיד חשב מה אני יכול להועיל, ואיזה מעשה אני יכול לעשות כדי לזכות בפרי בטן, עד שגמלה בלבו ההחלטה...
(המשך בעמ' 2)

מדוע לא להועילה לרחל זכות מסירת הסימנים כדי להיפקד בילדים

בראשית ל' ב': "וַיַּחַר אֶף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הַתַּחַת אֲלֵקִים אֲנִי אֲשֶׁר מִנַּע מִמֶּךָ פְּרִי בֶטֶן".

איתא בבראשית רבה (ע"ז): "... אמרה לו (רחל) כך עשה אביך לאמך לא חגר מתניו כנגדה, אמר לה: אבי לא היה לו בנים אבל אני יש לי בנים, אמרה לו: וזקינך לא היה לו בנים? וחגר מתניו כנגד שרה, אמר לה יכולה את לעשות כשם שעשתה זקנתי, אמרה לו מה עשתה אמר לה הכניסה צרתה לתוך ביתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב הנה אמתני בלהה בא אליה ואבנה גם אנכי, מה זו נבנית על ידי צרתה אף זו נבנית על ידי צרתה".

דממה שררה בבית המדרש בעת שיחתו של ראש הישיבה, הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל. דמות מעולם האצילות היה, זקנו הצחור יורד על פי מדותיו, דבורו שקול ומדוד, בשלוות מלכות. עשרות שנים מלא מקום חותנו, הסבא מנובהרדוק זצ"ל, והיה קברניטן של עשרות הישיבות הנוודעות. עתה עמד והקריא קטע מן המדרש, בפרשתנו (בראשית רבה ע"א ז', מובא לעיל), המדרש מתאר כיצד רחל אמנו קובלת בפני יעקב אבינו על עקרותה, ושואלת מדוע אינו מעתיר בתפילה עבורה, מדוע אינו בוקע רקיעים בזעקתו. היא מזכירה לו כי אביו, יצחק, התפלל לנוכח רבקה אשתו, וה' נעתר לתפילתו. מדוע אין הוא נוהג כמותו?

הישיבה יעקב: "לאבי לא היו בנים, לפיכך נעתר ה' לתפילתו. לי יש כבר בנים מלאה אחותך, אין זה בטוח שתפילתי תועיל". אמרה לו: "הנה לסבך, אברהם, היה כבר בן, ישמעאל, ובכל זאת התפלל על שרה שתלד! אם כן, יכול אף אתה להתפלל...".

אמר לה: "האם תוכלי לעשות כמעשיה של שרה זקנתי, שהכניסה צרתה לתוך ביתה, והשיאה לו את הגר?".

אמרה לו: "אם הדבר הזה מעכב - קח את בלהה שפחתי, אולי אבנה גם אנכי ממנה!" וכך היה.

נשא הגאון את עיניו מן המדרש, ותמה: מה רוצה יעקב מרחל, אשתו האהובה? הרי אין כל ספק שכבר התפלל עליה, העתיר ובכה, ולא נענה. ומבין הוא לסיבת ההתעלמות מתפילותיו: עקרה היא, וזקוקה לזכות מיוחדת כדי לשנות סדרי עולם. בתפילותיו אין די, שהרי יש לו כבר בנים. ועצה בפיו: אולי, אם תקריבי קרבן, כשרה זקנתי, אם תכניסי לביתך צרה.

וכאן נשאלת השאלה: כלום לא הקריבה קרבן?! האם מסירת הסימנים ללא אחותה, כדי שלא תבוש בליל כלולותיה ולא תתגלה זהותה...
(המשך בעמ' 3)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

2

בס"ד | גיליון 5
פרשת ויצא
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

המשך הסיפור מעמוד 1 לתרום כליה עבור חולה דיאליזה. הלך והתייעץ עם אשתו והוא הסכימה, מיד פנה להרב **ישעיהו הבר (זצ"ל)** אשר מטפל בתחום הזה, ומקשר בין התורמים לבין החולים, והציע את עצמו שהוא חפץ לתרום כליה. ממשיך ראובן לספר, מיד כשהבעתי את הסכמתי לתרום את הכליה, עוד קודם שתרמתי בפועל, ראיתי כבר ישועה כאשר אני כבר שש עשרה שנה לאחר החתונה, ועדיין לא זכיתי לפרי בטן, כעבור תשעה חדשים נולד לי בן זכר, ועוד קודם עריכת הברית, נמצא חולה המתאים לכלייתי ותרמתי עבורו את הכליה".

(ווי העמודים, אלול התשע"ד, עמוד ק"ג)

מצוה למעלה מן הטבע תוליד ישועה שלא כטבע

"אמר הרב הקדוש המגיד מה"ר יחיאל מיכל זצלה"ה, כשיצטרך האדם לפעול ענין שלא כטבע, דהיינו אם הוא בטבע אינו מוליד, יעשה מצוה גדולה שלא כטבע ויפעול למעלה מן הטבע".

(אגרא דפרקא אות כ"ד)

המחשיב עצמו כעפר (התחתון לד' יסודות), יפרוץ ויגדל לד' רוחות השמים

בראשית כ"ח י"ד: "וַיְהִי זֶרְעַךְ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ וּפְרִצְתָּ יְמָה וְקָדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכְךָ בְּךָ כָּל מְשַׁפְּחֵת הָאָדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ".

"יש ארבעה יסודות, ויסוד העפר הוא התחתון שבכולם, שאין תחתון ממנו, והענין צריך לחשוב עצמו כעפר שהוא תחתון מן הכל, שצריך לתפוס בענווה קצה האחרון. וידוע כי שלושה דברים חסרונן הוא יתרון, ואחד מהם הוא ענווה, כי 'מאן דאיהו זעיר איהו רב' (כדאיתא בזוהר הקדוש במדבר דף קסח. ובעוד מקו').

והנה מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, אם האדם תופס בענווה בקצה האחרון שחושב עצמו כעפר שהוא תחתון לארבעה יסודות, אז הקב"ה מרבהו ומגדלו לארבע רוחות. וזהו שאמר: "והיה זרעך כעפר הארץ" – כלומר, ענווים ושפלים בקצה האחרון, שחושבים עצמם כעפר שהוא יסוד רביעי תחתון. ואז על ידי כן "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" - שהוא לארבע רוחות השמים".

(בניהו)

אם "ויגל את האבן" (שנסיר את יצר הרע שנרמז באבן) – יתקיים "ויגל כבודי"

בראשית כ"ט י': "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רְחֵל בֵּת לְבֵן אָחִי אִמּוֹ וְאֵת צֶאֱן לְבֵן אָחִי אִמּוֹ וַיִּגַּל אֶת הָאֲבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשְׁק אֶת צֶאֱן לְבֵן אָחִי אִמּוֹ".

ויגל: "... ד"א אימתי 'ויגל כבודי' (תהלים ט"ז ט) ? כשיתקיים 'ויגל את האבן', כשיסיר יצר הרע שדומה לאבן (ב"ר ע' ח").

(בעל הטורים)

מי שחוטא בלשון הרע, נתגלגל באבן דומם

בראשית כ"ט י"ד: "וַיֹּאמֶר לוֹ לְבֵן אָךְ עֲצְמִי וּבִשְׂרִי אֶתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים".

נשמת לבן היה נבל, לבן ראשי תיבות ל'בן ב'לעם נ'בל, שנתגלגל ג' פעמים ואחר כך נתגלגל באבן דומם... ומי שחוטא בלשון הרע, נתגלגל באבן דומם, מדה כנגד מדה.

(עשרה מאמרות, לרמ"ע מפאנו דף קו:)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א).

3

בס"ד | גיליון 5
פרשת ויצא
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

(המשך הסיפור מעמוד 1)

מדה כנגד מדה בדף היומי

שלוחי מצוה אינם ניזוקים

פסחים דף ח: "בעו מיניה מרב (שאלו את רב): הני בני בי רב (תלמידים הצריכים לרבם) דדיירי בבאגא (שגרים בכפרים שבבקעה), מהו למיתי קדמא וחשוכא (ופירש"י: השכם והערב קודם עלות השחר ומשתחשך כלום יש להם לירא מן המזיקים)? לבי רב (לבוא לביהמ"ד) אמר להו (להם): ניתו עלי ועל צוארי (וברש"י: עלי יהא עונש הזיקן דודאי לא יזוקו שהמצוה מגינה עליהם) ניזיל מאי (ושוב שאלוהו: האם גם בחזרתם בלילה לאכסנייתם לאחר רדת החשיכה, יכולים הם לסמוך על המצוה שתגן עליהם, או לא)? אמר להו (להם): לא ידענא (איני יודע)".

... ומה נעימים דברי תנא דבי אליהו רבא (פרק י"ד), ד"א בם עיוור ופסח, אלו חכמים ותלמידיהם שמוסרים עצמם למות באוהל למקרא למשנה ולמדרש ולהלכות ואגדות, עליהם הכתוב אומר, אשרי תמימי דרך ע"כ. ו"ל שמוסרים עצמם, דהולכים במסירות נפש בלילה זמן שליטת המזיקים, מבי באגא לבית המדרש. וז"ש עליהם הכתוב אומר אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', בשביל לימוד תורת ה', במה הולכים בתמימות ומסירות נפש לרצונו ית'. וי"ב להלן אשרי נוצרי עדותיו כו', ר"ל דגם על מעשי המצות נאמר אשרי זה. ומ"ש אף לא פעלו עוולה בעת אשר בדרכי הלכו, ר"ל דזהו דוקא אם לא עשו שום עוולה בדרכם זה. וזהו שמסיים התנא דבי אליהו, ואומר הא-ל תמים דרכו". וסיפא דקרא אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו (תהלים י"ח ל"א). ור"ל הקב"ה תם ומתמם עם תמימים, לשלם מדה כנגד מדה, דאם האדם מקיים אמרת ה' צרופה ונקי' מכל שמץ עול, ומוסר נפשו ע"ז, אזי מגן הוא לכל החוסים בו מפחד בלילות וכי"ב.

(שו"ת אפרקסתא דעניא, ח"ד סימן שכ"ד)

האם מסירת מקומה ללא אינה הקרבה מספקת? כלום אין זה שווה למעשיה של שרה!?

השאלה נפלה כרעם על המוני בני הישיבה. באמת, הרי זו תמיהה עצומה! הלא היתה זו פסגת ההקרבה! שבע שנים חכתה וצפתה, יחלה ליום הגדול - ולבסוף ויתרה לאחותה שתבוא במקומה! מה תבע ממנה עתה?! וראיה שיעקב צדק, שלאחר שהביאה לו את בלהה זכתה והרתה! רק אז! מה פשר הדבר!?

הפועל להשביע רצון בן זוגו, יווכח לדעת שמהשמים משכינים שלום במעונו. המשתדל בפרנסת חבירו, יווכח שמהשמים מכפילים את פרנסתו. המלמד את חבירו תורה, יחוש כיצד לבו שלו נפתח ומוחו נובע חכמה

פתח ראש הישיבה ואמר: אגלה לכם סוד הענין. יעקב אבינו ראה שתפילה לא הועילה, ואפילו שערי דמעות ננעלו. רחל עקרה ואין כל עצה. ידע כי יש רק דרך אחת: לפעול בהנהגת "מדה כנגד מדה" כלל הוא, שבו מנהיג הבורא את עולמו: במדה שאדם מודד, מודדים לו. כל המרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים. המעביר על מדותיו, מעבירים לו על כל פשעיו. המעמיד דבריו על הדין, ממצים עמו את הדין (ב"מ דף ל:). הנה, שרה היתה עקרה, אין לה ולד. מה עשתה, הביאה את הגר לאברהם, זקתה את הגר שתלד בן לאברהם. על כן, בהנהגת מדה כנגד מדה זכתה גם היא לבן, אף כנגד גדרי הטבע.

אמר יעקב אבינו לרחל, אשתו העקרה: אין מלים לתאר את ההקרבה העצומה בה נהגת במוסרך את הסימנים ללאה. אבל לא עשית זאת כדי שלא תלד, עשית זאת כדי שתינשא ולא תבוש.

לפיכך, מעשה זה - נאצל ככל שיהיה - לא יגרור בהנהגת מדה כנגד מדה אלא כדוגמתו, שגם את תינשאי, ותו לא. אם תרצי ללדת - עליך לפעול הקרבה בשטח זה עצמו, למסור את שפחתך כדי שתלד, ואין אני יודע עצה אחרת!

נפלאים הדברים, ומחייבים הפקת לקחים! המשיך ראש הישיבה ואמר: הגמרא אומרת (סנהדרין דף צ.א) שכל מדותיו של הקב"ה במדה כנגד מדה, ואם כן, זו הדרך הבטוחה ביותר להשגת כל דבר! הפועל להשביע רצון בן זוגו, יווכח לדעת שמהשמים משכינים שלום במעונו. המשתדל בפרנסת חבירו, יווכח שמהשמים מכפילים את פרנסתו. המלמד את חבירו תורה, יחוש כיצד לבו שלו נפתח ומוחו נובע חכמה. כדאי לנסות את הדרך הבטוחה: במקום מאמצים מתסכלים להשגת דברים, נשתדל להיטיב עם זולתנו - וכל הטובות יגיעונו בקלות, בשפע ברכת שמים ברווחה!

(מעין השבוע)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

המקדים שלום לחבירו מאריכין לו ימיו ושנותיו

בראשית כ"ט ו': "וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ: שְׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן".

איתא בכמה ספרים (ראה גשמי ברכה, רות א' ד'. ואמנם לא מצאנו למימרא זו מקור במדרשי חז"ל שלפנינו) "המקדים שלום לחבירו מאריכין לו ימיו ושנותיו".

ונראה דהוא מדה כנגד מדה. המקדים שלום לחבירו גורם לו להרגיש שהוא חשוב בעיניו ובעצם נותן בו "חיות", ומדה כנגד מדה שנותן בחבירו חיות, מאריכין לו ימיו ושנותיו ויקבל הוא עצמו עוד "חיות".

(הבה"ח יעקב דיוד נ"י)

על שהיתה לאה נאמנה לה' ולתורתו - הטיל ה' את שמו בה

בראשית כ"ט ל"א: "וַיֹּרֶא ה' כִּי שָׁנְאוּהָ לְאֵה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ וַיְרַחֵל עִקְרָהּ".

"וירא ה' כי שנואה: ס"ת אהיה. לפי שחשדה יעקב כמו שהפקירה עצמה לו, כך הפקירה עצמה לאחר, לכך העיד הקב"ה שמו עליה". פירוש: על שהיתה נאמנה לה' ולתורתו - הטיל ה' את שמו בה.

(בעל הטורים)

תמורת חשד הביזוי - תתכבד

בראשית כ"ט ל"ב: "וַתִּהְיֶה לְאֵה וַתִּלְדֶּ בֶן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה ה' בְּעֵינַי כִּי עָתָה יִצְאֵבְנִי אִישׁ". "בעיני: שהיה בעלי חושדני שהסכמתי להטעותו, ותמורת החשד נתן הא-ל יתברך לי זרע כענין בסוטה". פירוש: תמורת הביזוי - תתכבד.

(ספורנו)

ראובן גלגול של קין. חשאיית כנגד פרסום

לאה קראה שם הבכור "ראובן" ואמרה "בן" ולא "איש", כי ראובן היה גלגולו של קין (שגזל תאומתו של הבל בפרסום, ועל כן לכפר על זה הוצרכה נשמתו של ראובן לצאת בחשאי, שיעקב לא ידע שבא אל לאה. עיין מגילה דף יג:).

(מאמר חיקור דין לרמ"ע מפאנו, ג' י, עמוד ר"א)

רחל מנעה את בכיה של לאה ולכן זכתה שאמר לה ה': מנעי קולך מבכי

בראשית כ"ט ז': "וַיִּעֲנֵי לְאֵה רַכּוֹת וַיְרַחֵל הִתֵּהּ יֶפֶת תֹּאֵר וַיִּפֶת מִרְאָהּ".

רש"י פירש ועיני לאה רכות: "שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשיו ובוכה, שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן". וכן הוא בתנחומא (פרשת ויצא סימן ד'): "תדע לך שהרי רחל ולאה לאה לא היתה ראויה להנשא אלא לעשיו ורחל ליעקב והיתה לאה יושבת בפרשת דרכים ושואלת על עשיו מה מעשיו, והיו אומרים לה איש רע שופך דמים מקפח עוברים ושבים אדמוני כולו כאדרת שער רשע כל תועבות ה' עשה, כיון שהיתה שומעת כך היתה בוכה ואומרת אני ורחל אחותי מבטן אחד יצאנו, רחל תינשא ליעקב הצדיק ואני לעשיו הרשע, והיתה בוכה ומתענה עד שנעשו עיניה רכות, לפיכך כתיב: ועיני לאה רכות". נמצא מבואר שלאה היתה יושבת ובוכה במשך שנים על כך שתינשא לעשיו הרשע.

וכשמסרה לה רחל את הסימנים, גרמה ללאה לנגב דמעוניה ולחדול מבכי, שהרי נישאה ליעקב בחיר האבות, ולכך אמר הקב"ה לרחל, שכיוון שהיא ניגבה את דמעוניה לאה אחותה, מדה כנגד מדה ינגב ה' את דמעוניה, וזהו שנאמר (ירמיה ל"א י"ד-ט"ו): "כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רַחֵל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחַם עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנוּ: כֹּה אָמַר ה' מִנְעֵי קוֹלְךָ מִבְּכֵי וְעֵינֶיךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שִׁכָר לִפְעֻלְתְּךָ...".

(אש תמיד, בראשית, עמוד תל"ח)

לרפואה שלמה: הרב פרץ בן גיטל, בן ציון בן חיה, מלכה חנה בת בילא

להנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

WEB: WWW.TORAH24-7.COM/SEFORIM-HEBREW EMAIL: ap@torah24-7.com

